

Ljubav i nada

Bioetika je nova znanost koja utječe na sva polja djelatnosti ljudi, te se s pravom predstavlja kao ukupnost pojava najznačajnijih pitanja današnjice. I prije su ljudi brinuli o brojnim problemima. Ali zato što se danas problemi zaista brzo umnažaju i postaju dominantni u očima ljudi izdaleka nam se može činiti da je u prošlosti svijet bio uglavnom lišen postojanih i velikih briga. To iskorištavaju gorljivi bioetički fanovi, koji naglašavaju modernost bioetičkih obzora i zahtijevaju da se bioetičkim dvojbama pristupa s novom vrstom cjelovitog ljudskog angažmana, i to odmah, te neprestance predlažu različite postupke i djela za razvijanje bioetičkog duha. Isto su tako zanimljivi i pogledi koji ukazuju na neke situacije i spoznaje koje su se u čovječanstvu pojavljivale u davnim, različitim epohama, a odnosile su se na važna pitanja života i opstanka, biološkog razvoja i prirodne cjeline, a koje su u svojem vremenu bile zamišljene upravo kao i sadašnje bioetičke zasade – s nadom poboljšanja raznih strana života.

Znači, moramo tražiti nove vrijednosti i moralne norme kako bismo ih mogli koristiti u sadašnjem, sve naglašenijem bioetičkom djelovanju, pri čemu nam je na raspolaganju sve bogatstvo ljudske prošlosti. Jer bioetika je u biti zabrinutost za dešavanja i rezultate naših akcija na polju zdravlja, okoliša, potomstva, odnosa tijela i duše, ishrane, očuvanja mladosti i dobrog življenja u zrelim godinama, u izbjegavanju zavisnosti i dopinga, u obrani od nasilja i obrani ljudskog dostojanstva. Ranije u čovječanstvu nije bilo „zelenih“ kao ni protestâ protiv nuklearnog oružja i opasnosti trenutačnog uništenja svega živoga, ali je bilo nesretne neishranjene djece, velikog siromaštva, suza i gladi, smeća, i mnogih inih prijetnji koje su izazivale dobar umonazor da se pomogne.

Ljudska se svijest gradi na problemima života. Čovjek je pronašao tisuće važnih rješenja za osiguranje i poboljšanje opstojnosti: vatru, način stanovanja, odjeću, glineno posuđe, pripitomljavanje životinja, čuvanje riba u ograđenim uvalama, sijanje žita i oplemenjivanje voćaka, lijekove i medicinske vještine, taljenje metala i izrade tisuća potrebnih predmeta (o čemu je hvalospjev napravio još Sofoklo u svojoj *Antigoni*). No, ljudski se svijet i svijest uzdižu i na osnovama prijašnjih dostignuća koja povezuju zajednički život, jezik i pismo, kulturu i odgoj, kao prave značajke ljudskog boravka na Zemlji. Zbog toga u bioetičkom diskursu ne treba zaboraviti na ovo blago predaje, jer tek slijedom generacija i njihovom predajom, s naraštaja na naraštaj, kao što je govorio veliki hrvatski i makedonski filozof Pavao Vuk-Pavlović, ljudi postaju narod s određenim svjetonazorom i vrednotama koje ih povezuju u sudbinsko klupko i vode jasnom, određenom putanjom.

Bioetičko obzorje nam nisu otkrili tek sadašnjica i neki drugi, daleki narodi, pa čak i ako su u tehnološkome smislu razvijeniji. Jer, prihvaćanjem tuđih ideja o djelovanju u novome duhu zaštite života morat ćemo slijediti razna pravila kojima je izvor u drugoj kulturi i životnim ciljevima, koliko god da su u modernome svijetu ideali i visoke svrhe slične, a možda postanu i bliške za sve ljude. Kao znanstvenici i bioetičari želimo ukazati na pozitivni domet koji ostvaruje hrvatska bioetička znanost, koja desetljećima, zajedno s važnim otkrićima i duhovnim naporima u drugim krajevima svijeta, gordo korača novim putem bioetike, originalno povezujući filozofiju i medicinu, sociologiju i poljodjelstvo, psihologiju i tehnologiju, mnogim skupovima, knjigama, i brojnim nastupima u javnosti, te napose odgojem mladih naraštaja raznih struka, koje upućuje i pripre-

ma za složenu bioetičku zbilju.

Bioetika otkriva da ljudi pokazuju svoju snagu u velikim kušnjama. U Hrvatskoj bioetika i pridružene znanosti i socijalne ideje ne demonstriraju samo razumijevanje tuđih patnji koje imaju svoju etiologiju i svojevrsne tokove s odgovarajućim socijalnim posljedicama, već pokazuju da se stradanjima najtočnije prilazi i da će im se lijek naći upravo vodeći računa da su konkretna i „naša“, tj. da izvire iz nama bliskih situacija i da se najbolje rješenje rađa povezano s tradicijom. Znači li ta konkretnost životnih problema da postoje laka bioetička rješenja, već poznata? Ne! Ali što će nam kazati predaja? Najprije i najvažnije to da se u velikim ljudskim vrednotama kriju potencijali razumijevanja i snalaženja u suvremenim teškoćama.

Suvremena etika inzistira na ljubavi kao fundamentalnoj sili ljudskog povezivanja i humanog razvoja. Ljubav je najjači osjećaj, a u svojoj pozitivnosti nosi najsnažniju energiju pravilnog ljudskog odnosa. Tolstoj, dr. Albert Schweitzer, Majka Tereza su korifeji upravo ljubavi, te time prve ličnosti novoga svijeta. I bioetika se gradi na ljubavi – za život, za prirodu, za medicinsku brigu, za fine odnose među ljudima. Ljubav nam kao ideja pridolazi iz cijeloga svijeta; Empedoklo je smatra graditeljskim elementom postanka, u mnogim svetim knjigama ona je način na koji Bog pokazuje svoj odnos prema ljudima, moderniji islamski sufiji (na primjer Rumi) uče da je u ljubavi tajna ljudskog i svesvjetskog življenja, Indijanci vole prirodu i mole živa bića za oprost ako ih povrijede, genijalni Spinoza ističe da je ljubav osnovica spoznaje i morala, mladi buntovnici zahtijevaju vođenje ljubavi a ne rata i, konačno, svako dijete zdušno voli prirodu, cvijeće, životinje i drugu djecu.

Isto je tako i s nadom, koja nije samo vrijednosni par ljubavi, nego je

---

i sama veliki ljudski doživljaj, otvaranje duše za nešto dobro i najbolje, za očekivanje pravoga i najvišega. Nada je važna za bioetiku; ona je smisao koji pridajemo ili otkrivamo u životu i stvarnosti te nam raduje duh i dušu punoćom bivstvovanja. Vizija slobode jest nada, nada nosi borcu na najbolje djelo, hrani roditelje i upućuje ih na pravilni odgoj malšana, nada gradi znanstvenika, nada je simbol liječnika koji se zakleo da će sve svoje znanje i umijeće uložiti u pomoć bolesniku, nada je ono što

svi nosimo za sebe i svoje bliske.

Bioetika nije ništa specijalno novoga, kao što nisu ni njeni čimbenici etika i biologija. Ni njene vrednote nisu posve nove, nepoznate dosad. One u stvari nasljeđuju većoma važne klasične etičke spoznaje, raširene u cijelom svijetu, koje su sada osnova za stvaranje globalne/univerzalne etike čovječanstva s najboljim vrijednostima i normama svih epoha, naroda i najvrednijih mislilaca. Za teškoće današnjega svijeta, za koje pesimisti smatraju da su

nesavladive, etika, bioetika, znanost i odgovorni ljudi iskazuju drugačije mišljenje; ukazuju na snažne pluge: ljubav, za povezivanje i dobro djelovanje, i nadu, da hrabro gledamo teškoćama u oči i pristupamo njihovom rješavanju. Na to nas potiču sve vrijedne filozofije, sve velike religije i sve humane ideologije, koje su objedinjene u ideji „nadam se dok dišem“ – „*Dum spiro spero*“! To je kreativni, humani duh bioetike.

prof. dr. sc. Kiril Temkov
prof. dr. sc. Jasminka Pavelić